

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 35.075: 342

DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.1.2>

Р. С. Кірін

<https://orcid.org/0000-0003-0089-4086>

доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник Державної установи «Інститут
економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова
Національної академії наук України»

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДКРИТОСТІ МІСТА

У науковій статті розкриваються сучасні стратегічні засади реалізації механізму забезпечення відкритості міста. Обґрунтовано, що в сучасних умовах проєкт «відкрите місто» значно розширив свій зміст, визначаючи зручні та безпечні умови життєдіяльності населення міст, і за формою став відігравати роль багаторівневої урбосистеми.

У статті визначено концептуально-стратегічну базу механізму забезпечення відкритості міста, яка представлена нормативно-правовими актами, програмами, ініціативами, інституціями та інструментами міжнародного, загальнодержавного та місцевого рівнів – концепціями, стратегіями, програмами, спільною декларацією, стандартами, індексами розвитку.

Наголошується на стратегічних проблемах, що ускладнюють реалізацію механізму забезпечення відкритості міста: – недостатній рівень єдиної координації, контролю, взаємодії та участі громадян; – невисока якість, відкритість і прозорість надання послуг для населення; – нестача та незбалансованість державного та приватного фінансування проєктів; – недостатній рівень кадрового забезпечення з реалізації Smart-досвіду.

Проведене дослідження дозволило встановити стратегічні складові реалізації механізму забезпечення відкритості міста: – визначення у щорічних планах заходів щодо реалізації Стратегій переліку заходів, органів, відповідальних за їх виконання, та строків виконання; – включення відповідних заходів до переліку завдань загальнодержавних програм; – розроблення і впровадження системи моніторингу з урахуванням індикаторів реалізації, моніторингу та оцінка результативності за показниками моніторингу реалізації та моніторингу досягнення цілей; – включення результатів моніторингу до щорічної урядової доповіді про стан реалізації Стратегій; – здійснення контролю за діяльністю державних органів щодо реалізації Стратегій, шляхом проведення громадської експертизи проєктів нормативно-правових актів та концептуальних документів з боку інститутів громадянського суспільства; – коригування планів заходів з реалізації Стратегій на підставі результатів моніторингу.

Ключові слова: відкрите місто, розумне місто, стратегічні засади, етапи становлення, правове забезпечення, місцева демократія, міське врядування

Постановка проблеми. Відкритість та розумність міського середовища є безповоротними трендами розвитку міст у XXI столітті. При цьому зазначені ознаки науковці здебільше протиставляють одна одній, хоча беззаперечним є факт того, що вони, дійсно не будучи тотожними, доповнюють і живлять зв'язки між мешканцями та владою міста, впроваджуються та вдосконалюються, як правило, синхронно. Якщо концеп-

ція розумного міста (далі – РМ) передусім забезпечує інформаційні та комунікаційні напрями у розвитку міста, то сучасна концепція відкритого міста (далі – ВМ) – це насамперед розвиток місцевої демократії та міського врядування на засадах тих таки розумних (цифрових, електронних, далі – е-) технологій та інструментів.

Євроінтеграційний курс України, попри надскладні сучасні геополітичні умови, зумовлює

необхідність збереження максимально можливого руху на шляху до програми Цифрового десятиліття (The Digital Decade, далі – DD).

Остання є політичною програмою з конкретними цілями та стратегічними завданнями цифрової трансформації Європи до 2030 р. Ця система управління базується на щорічному механізмі співпраці за участю Комісії та держав-членів, який складається з [1]: – структурованої, прозорої та спільної системи моніторингу, заснованої на Індексі цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI) для вимірювання прогресу в досягненні кожної з цілей до 2030 р.; – щорічного звіту, в якому Комісія оцінює прогрес і надає рекомендації щодо подальших дій (перший звіт про стан DD був опублікований у вересні 2023 р.); – оновлюваних кожні два роки стратегічних дорожніх карт DD, в яких держави-члени описують прийняті або заплановані заходи для досягнення цілей 2030 р.; – механізму підтримки реалізації багатонаціональних проєктів – Європейського консорціуму цифрової інфраструктури (European Digital Infrastructure Consortium).

Тож, Україна має не лише декларувати приєднання до європейського цифрового руху, а й забезпечувати відповідні напрями правовими механізмами їх реалізації. В цьому аспекті слід звернути увагу на зміст програмних документів стратегічного та концептуального характеру, на основі яких відбувається виникнення, розвиток та вдосконалення відносин у сфері ВМ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В силу своєї міждержавної та міжгалузевої природи інститут ВМ та РМ був і залишається предметом досліджень представників багатьох наукових сфер як в Україні так і закордоном. Наприклад, колектив чеських дослідників проаналізували Брно з точки зору елементів розумного і сталого міста, тобто розумної мобільності (громадського транспорту), розумних технологій, розумних людей, розумного управління, розумної економіки, розумного життя і розумного середовища, заснованого на транспорті, енергетиці та навколишньому середовищі, які в цьому дослідженні називаються моделлю РМ і сталого розвитку. Автори відмітили, що поточні та майбутні розробки базуються на стратегічному плануванні як на короткострокову, так і на довгострокову перспективу [2].

Інша міжнародна група науковців дійшла висновку, що все частіше РМ розглядаються як соціальні інноваційні процеси для досягнення

сталого та інклюзивного міського розвитку, на які впливає ширший соціально-економічний та інституційний контекст міст. Автори дослідили «переходи до РМ» у різних міських контекстах, зокрема, як здійснюються такі переходи і як вони сприяють інклюзивним міським перетворенням і підвищенню суспільної цінності. Аналіз показав, що кожне місто досягло своїх цілей у сфері сталого розвитку, справедливості та доступності шляхом посилення залучення багатьох учасників за підтримки інтегрованих платформ, які сприяють відкритому та багатовекторному обміну інформацією у прозорий спосіб [3].

Українські дослідники встановили, що основними складовими успішної реалізації концепції РМ є економіка, мобільність, навколишнє середовище, людський капітал, життєвий потенціал та управління [4 с. 5].

Я.В. Смольська та Д.Д. Задихайло вважають, що напрямки розвитку міст у сфері їхньої технологізації повинні підкріплюватися перш за все локальними нормативними актами, які б визначали компетенцію та повноваження суб'єктів місцевого самоврядування (далі – МС) в сфері гарантування екологічного господарювання. З огляду на недовіданість законодавчу урегульованість комунальних комерційних та некомерційних суб'єктів господарювання постає необхідність у створенні додаткових правових актів, які б забезпечували юридичну визначеність та регламентацію їхньої діяльності [5, с. 227].

У попередніх публікаціях за участю автора було досліджено проблеми систематизації законодавства про е-демократію та е-урядування задля побудови правових засад ВМ в Україні [6], а також хронологічно-предметні особливості формування законодавства про е-урядування з класифікацією періодів за критерієм концептуального нормативно-правового акту (далі – НПА) [7].

Наведені та значна кількість інших публікацій свідчать про не аби яку важливість обраної проблематики, проте сучасні стратегічні засади реалізації механізму забезпечення ВМ комплексно ще не розглядалися, що робить їх актуальними для дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є огляд і аналіз змісту сучасних НПА концептуального та стратегічного рівня щодо їх ролі у реалізації механізму забезпечення відкритості міста.

Результати дослідження. Сьогодні проєкт ВМ значно розширив свій зміст, визначаючи

зручні та безпечні умови життєдіяльності населення міст, і за формою став відігравати роль урбосистеми. Ознака розумності та відкритості міста наразі розглядається як його здатність володіти та демонструвати результати ефективної співпраці в соціально-економічних, управлінських, транспортних, екологічних, інформаційних, цифрових та інших видах відносин, які виникають та відбуваються на засадах розумного та відкритого поєднання відповідального владного регулювання та активної участі небайдужих мешканців, які усвідомлюють проблеми свого міста.

Результати дослідження, проведені у 2015 р., переломних моментів, пов'язаних із впровадженням технологій глибоких змін та їхнього впливу на суспільство засвідчили, що до 2025 р. 64% респондентів очікують на появу першого міста з населенням понад 50 000 мешканців без світлофорів, підключенням послуг, комунальних підприємств та доріг до інтернету. Ці РМ будуть керувати своєю енергією, матеріальними потоками, логістикою і дорожнім рухом (інтелектуальні рішення для паркування, розумний збір сміття, інтелектуальне освітлення тощо). РМ постійно розширюють свою мережу сенсорних технологій і працюють над своїми платформами даних, які стануть основою для об'єднання різних технологічних проектів і додавання майбутніх послуг, заснованих на аналізі даних і прогнозованому моделюванні [8, с. 18].

Надважливе місце в цьому процесі посідає стан правової урегульованості вказаних відносин на рівні актів концептуально-стратегічного характеру. Зокрема, приєднавшись до глобальної багатосторонньої міжнародної Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» (Open Government Partnership, далі – OGP) у вересні 2011 р. Україна взяла на себе зобов'язання підтримувати принципи відкритого та прозорого врядування, сприяти розвитку глобальної культури відкритого уряду (далі – ВУ), яка розширює права та можливості громадян, а також просуває ідеали відкритого та партисипативного уряду 21-го століття [9].

На цей час припадає й Стратегія розвитку столиці України, в якій було визначено 9 стратегічних ініціатив [10]: 1) модернізація транспортної та інженерної інфраструктури; 2) підвищення енергоефективності міста; 3) стимулювання інновацій та конкурентних кластерів; 4) впровадження сучасних технологій міського управління (е-уряд); 5) створення унікальної культурної атмосфери; 6) збереження і розвиток прибе-

режних територій Дніпра; 7) систематичне просування здорового способу життя; 8) розвиток поліцентричності, створення нових міських центрів; 9) залучення центральних та регіональних офісів міжнародних організацій.

Тож, стратегічні напрями розвитку сучасного міста можна представити рухом задля досягнення двох основних цілей: 1) підвищення якості життя населення міста, яке досягається шляхом: 1.1) забезпечення постійної взаємозв'язку та взаємодії між владою та мешканцями; 1.2) залучення містян до оперативного вирішення актуальних проблем міста; 1.3) надання максимальної кількості послуг населенню; 2) підвищення якості управління містом, яке досягається шляхом: 2.1) впровадження передових цифрових та інженерних інструментів та рішень; 2.2) оптимізація використання наявної і новоствореної інфраструктури та ресурсів.

Намагаючись врахувати й використовувати напрацьований на той час європейський досвід, наступного року уряд ухвалив перший план дій з впровадження в Україні Ініціативи OGP [11], серед завдань якого було передбачено внесення змін до деяких законів України щодо участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення.

Схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства (далі – СРІС) в Україні [12], окрім її етапів та напрямів реалізації, дало можливість виокремити й конкретні складові основного механізму її впровадження:

1) визначення у щорічних планах заходів щодо реалізації СРІС переліку заходів, органів, відповідальних за їх виконання, та строків виконання у Національному плані дій щодо впровадження Програми економічних реформ на відповідний рік;

2) включення відповідних заходів до переліку завдань (проектів) Національної програми інформатизації (далі – НПІ);

3) здійснення органами виконавчої влади (далі – ОВВ) та органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, моніторингу стану виконання планів заходів щодо реалізації СРІС;

4) розроблення і впровадження системи моніторингу з урахуванням об'єктивних показників; моніторинг реалізації СРІС проводить Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України (з 2014 р. – Державне агентство з питань е-урядування України,

з 2019 р. – Міністерство цифрової трансформації України, далі – Мінцифри); до проведення моніторингу з метою дотримання об'єктивності та неупередженості залучатимуться неурядові організації, незалежні інститути та експерти;

5) включення результатів моніторингу до щорічної доповіді про стан інформатизації в Україні, яка подається Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) Верховній Раді України;

6) здійснення контролю за діяльністю ОБВ щодо реалізації СРІС, зокрема шляхом проведення громадської експертизи проєктів НПА та концептуальних документів з питань інформаційного суспільства з боку інститутів громадянського суспільства (далі – ГС);

7) коригування планів заходів з реалізації СРІС на підставі результатів моніторингу.

Надалі також спостерігається продовження синхронного реагування Україною на міжнародні та європейські акти та події. Зокрема, у 2015 р. Україна приєдналась до Спільної декларації ВУ (Joint Declaration of Open Government) щодо реалізації Порядку денного 2030 у галузі сталого розвитку [13], а Київська міська рада затвердила Комплексну міську цільову програму «Електронна столиця» на 2015-2018 рр. [14], де, серед іншого, визнано вкрай актуальним питання створення соціальної сервіс-орієнтованої єдиної системи надання послуг для населення в е-виді та створення і розвиток Smart-сервісів для громадян, що дасть можливість: а) підвищити якість та забезпечити відкритість і прозорість надання послуг для населення; б) знизити можливість проявів корупції; в) підвищити взаєморозуміння влади із громадськістю.

Втім Київ не був першим містом, яке прийняло міську програму цифровізації. Наприклад, програма «Електронне відкрите місто» м. Одеси на 2015 – 2018 рр. була затверджена у квітні 2015 р. з метою реалізації в місті державної політики з розвитку інформаційного суспільства, впровадження європейських стандартів е-самоврядування та подальшого вдосконалення інформаційної інфраструктури міста [15]. Структурними частинами Програми були: – паспорт; – визначення проблеми, на розв'язання якої вона спрямована; – визначення її мети; – обґрунтування шляхів і засобів розв'язання проблеми, обсягів та джерел фінансування; строки та етапи її виконання; – перелік її заходів та завдань; – її очікувані результати та ефективність; – координація та контроль за ходом її виконання. Також було визначено відповідального виконавця та виконавців Програми.

Заслужують на увагу й встановлені у відповідній Стратегії засади реалізації механізму забезпечення сталого розвитку «Україна – 2020» (далі – ССР), а саме: – мета реалізації ССР та вектори руху; – дорожня карта та першочергові пріоритети реалізації ССР; – 25 стратегічні індикатори реалізації ССР. Крім того, у розділі «Засоби реалізації ССР (суспільний договір)» встановлено, що головною передумовою реалізації ССР є суспільний договір між владою, бізнесом та ГС, де кожна сторона має свою відповідну зону відповідальності: 1) провести реформи, забезпечити баланс інтересів між ГС, державою і бізнесом, просто прозоро та якісно працювати за новими підходами, гарантувати дотримання прав людини; 2) підтримувати та розвивати державу, бізнес-середовище та ГС, сумлінно сплачувати податки, здійснювати ефективні інвестиції в економіку держави, дотримуватися принципів чесною праці та конкуренції; 3) контролювати владу, жити відповідно до принципів гідності та неухильно додержуватися Конституції України та законів України.

В той же час, нормативно-правове, організаційне забезпечення реалізації ССР має здійснюватися шляхом: 1) розроблення та прийняття в установленому порядку: 1.1) відповідних НПА; 1.2) щорічних планів дій реалізації ССР; 2) моніторингу стану їх виконання [16].

У 2016 р. Україна приєдналась до колективних дій в рамках Паризької декларації, де спільно із Програмою розвитку ООН (ПРООН, UN Development Programme, UNDP), просувалися спільні принципи прозорості, відкритого врядування, гендерної рівності, інклюзивності та верховенства права на тематичному, національному, регіональному та глобальному рівнях [17].

На міському рівні у 2017 р. Стратегія розвитку м. Києва до 2025 р. була прийнята у новій редакції [18]. Крім того, з метою визначення базових засад для подальшого інфраструктурного, технологічного, соціального розвитку столиці та визначення нового вектора трансформації міського простору Київська міська рада затвердила Концепцію «Київ Smart Сіті 2020» [19], а наступного року – Комплексну міську цільову програму «Електронна столиця» на 2019-2022 рр. [20].

Важливою подією у правовому забезпеченні відносин відкритості міста стало схвалення урядом Концепції розвитку е-урядування [21] та е-демократії в Україні [22], а також затвердження планів заходів з їх реалізації [23].

Слід зазначити, що, по-перше, реалізація обох Концепцій була передбачена на період до 2020 р., але наразі вони є чинними і нових редакцій не прийнято. По-друге на відміну від Концепції е-демократії, яка була прийнята вперше, Концепція е-урядування 2017 р. є вже другою, адже перша схвалена розпорядженням КМУ від 13.12.2010 р. № 2250-р і була розрахована на період до 2015 р.

По-третє, згідно з останнім дослідженням ООН (United Nations E-government Survey 2016) щодо розвитку е-урядування (E-Government Development Index) Україна посіла 62 місце серед 193 країн. Це свідчило про значне відставання України від світових темпів розвитку е-урядування та необхідність удосконалення державної політики, спрямованої на розв'язання першочергових проблем у даній сфері.

По-четверте, серед головних проблем розвитку відносин е-урядування визначено: а) недостатній рівень єдиної координації, контролю та взаємодії замовників завдань і проєктів у сфері інформатизації та розвитку е-урядування; б) недостатній рівень участі громадян та контролю у зазначеній сфері.

По-п'яте, функції з координації та контролю за реалізацією положень Концепції було покладено на Державне агентство з питань е-урядування (зараз – Мінцифри).

Останній факт, в аспекті обраної теми, є досить важливим, однак безпосередньо у Положенні про Мінцифри не передбачений [24]. Хоча при цьому слід відмітити й окремі опосередковані повноваження цього ОВВ та його очільника, які полягають в наступному: 1) основними завданнями Мінцифри є забезпечення формування та реалізація державної політики у сферах цифровізації, цифрового розвитку, цифрової економіки, цифрових інновацій та технологій, е-урядування та е-демократії, розвитку ІС тощо; 2) Мінцифри в межах повноважень, передбачених законом, забезпечує залучення громадян до участі в управлінні державними справами, ефективну взаємодію з інститутами ГС, врахування громадської думки під час формування та реалізації державної політики з питань, що належать до компетенції Мінцифри; 3) Мінцифри для виконання покладених на нього завдань має право здійснювати нагляд і контроль за формуванням та виконанням НПІ; 4) міністр спрямовує і координує діяльність визначених КМУ центральних ОВВ.

Ще одним НПА стратегічного характеру є Державна стратегія регіонального розвитку

(далі – ДСРР) на 2021-2027 рр. [25], яка була розроблена відповідно до Закону України «Про засади державної регіональної політики» та постанови КМУ від 11.11.2015 р. № 931, якою був затверджений Порядок розроблення ДСРР, план заходів з її реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності їх реалізації.

Особливості змісту ДСРР, відносно засад механізму її реалізації, полягали у наявності в ньому наступних складових:

1) Механізм реалізації ДСРР – органи, що забезпечують реалізацію, інструменти реалізації, фінансове забезпечення реалізації, етапи реалізації;

2) Система моніторингу та оцінки результативності реалізації ДСРР – порівняння фактично отриманих значень індикаторів з їх прогнозними значеннями, який проводиться щороку Міністерством розвитку громад та територій України (Мінрегіон, з 2022 р. – Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України, Мінінфраструктури) обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями; узагальнена оцінка результативності ДСРР проводиться через півтора року після завершення строку її дії та подається на розгляд КМУ;

3) Показники моніторингу реалізації ДСРР – індикатори: валовий регіональний продукт (у фактичних цінах) у розрахунку на одну особу (тис. грн.); кількість регіонів, які мають показник валового регіонального продукту на душу населення нижчий, ніж 75 відсотків від середнього значення такого показника в Україні;

4) Показники моніторингу досягнення цілей ДСРР – 23 індикатори за 3 цілями: формування згуртованої держави в соціальному, гуманітарному, економічному, екологічному, безпековому та просторовому вимірах; підвищення рівня конкурентоспроможності регіонів; розбудова ефективного багаторівневого врядування.

Цікаво, що одним із завдань за напрямом «Посилення використання потенціалу розвитку середніх та малих міст», визначено сприяння запровадженню інноваційних технологій у системі управління розвитком міст на засадах концепції РМ (Smart City).

Водночас дивує, що у Плані заходів на 2021-2023 рр. з реалізації ДСРР [26] заходом щодо зазначеного завдання вказано систематизацію досвіду запровадження концепції РМ в територіальних громадах (далі – ТГ), серед відповідальних за його виконання зазначено

ОМС та всеукраїнські асоціації ОМС за згодою. Такий підхід до механізму реалізації принципів відкритості міста навряд чи сприятиме активній участі громадян, громадських об'єднань, міських ТГ у впровадженні та/або контролю у зазначеній сфері.

Сьогодні ВМ та РМ обумовлюють привабливі перспективи, стратегію та актуальний погляд у майбутнє завдяки розумній урбаністиці, розумним технологіям, енергетичній ефективності, що забезпечують оперативне відстеження та інтегрування інформації про стан і використання ключових систем своєї безпеки та інфраструктури, відповідальне управління відходами, земельними, підземними, рекреаційними, флористичними, водними та іншими природними ресурсами.

Заслужують на увагу принципи Smart Sustainable City (далі – SSC) [27], зміст яких полягає в наступному: 1) вивчення та імплементація успішних світових практик та підходів SSC; 2) використання міжнародних стандартів, спрямованих на підвищення якості життя людей (ISO-стандарти, ключові показники ефективності для міст та їхніх керівників (Key Performance Indicators, KPI)); 3) адаптація успішних світових практик та підходів до українських реалій; 4) синхронізація цінностей та принципів громади, влади та інших зацікавлених сторін.

Проте, наразі Концепція Smart City ще далека від набуття загальнодержавного характеру, що обумовлено наступними проблемами [28]: – відсутність стратегічного бачення – для успішної реалізації концепція має бути офіційно закріплена у стратегіях розвитку кожного окремого міста; – нестача фінансування – реалізація концепції залежить не тільки від влади, але й від вкладень бізнесу; – брак кваліфікованих та досвідчених кадрів, які здатні запускати та підтримувати новаторські рішення (працівники з реалізації Smart-досвіду); – відсутність системи у регулюванні напрямків, темпів та інструментів розвитку концепції (слабка координація зусиль ОБВ, ОМС, неурядових організацій та окремих експертів).

Так, згідно із Звітом про проведення моніторингу реалізації ДСРР у 2021-2022 рр. [29] станом на 01.01.2023 р. План заходів виконано на 50%, а саме: 82 заходи – виконано в повному обсязі, 98 заходів – перебувають у стадії виконання, 3 заходи – не виконано та 7 заходів – не розпочато. В напрямку «Оновлення законодавчої рамки у сфері регіональної політики» надзвичайно важливим заходом став

запуск веб-порталу «Дія. Цифрова громада», створеного з метою надання місцевим держадміністраціям, іншим державним органам, ОМС, фізичним та юридичним особам інформації, необхідної для планування та здійснення заходів, спрямованих на цифровий розвиток, цифрову трансформацію і цифровізацію на місцевому та регіональному рівні [30].

Нарешті, слід відмітити ще кілька стратегічних НПА, які в тій чи іншій мірі сприяють реалізації механізму відкритості міста:

1) Національна стратегія у сфері прав людини [31] – серед проблем, на вирішення яких спрямований стратегічний напрям «Забезпечення свободи мирних зібрань та об'єднань, права на участь в управлінні державними справами» передбачено створення умов для запровадження е-демократії; стратегія містить розділ, присвячений виконанню та оцінці прогресу її реалізації;

2) Національна стратегія сприяння розвитку ГС в Україні на 2021-2026 рр. [32] – серед стратегічних завдань: розвиток місцевої демократії та посилення гарантій участі ТГ у здійсненні МС; стратегія містить розділи, присвячені: а) механізмам реалізації; б) моніторингу та оцінці її реалізації;

3) Національна програма інформатизації [33] – спрямована на забезпечення реалізації та впровадження заходів, спрямованих на розвиток е-урядування та е-демократії; розділ 3 Програми присвячений відносинам формування та її виконання;

4) OGP у 2023-2025 рр. [34] – передбачає впровадження механізмів ВУ та посилення партнерства Уряду, ГС і бізнесу; заходи з реалізації плану дій передбачають такі позиції: – кроки; – відповідальні за виконання; – строк; – партнери; – індикатор виконання.

Висновки. Таким чином, за підсумками проведеного огляду і аналізу змісту сучасних НПА концептуального та стратегічного рівня щодо їх ролі у реалізації механізму забезпечення відкритості міста, можна сформулювати наступні узагальнення.

1. Обґрунтовано, що в сучасних умовах проєкт «відкрите місто» значно розширив свій зміст, визначаючи зручні та безпечні умови життєдіяльності населення міст, і за формою став відігравати роль багаторівневої урбосистеми. Ознаки розумності та відкритості міста наразі розглядаються як його здатність володіти та демонструвати результати ефективною співпраці в соціально-економічних, управлінських,

транспортних, екологічних, інформаційних, цифрових та інших видах відносин, які виникають та відбуваються на засадах розумного та відкритого поєднання відповідального владного регулювання та активної участі небайдужих мешканців, які усвідомлюють проблеми свого міста. Не будучи повністю тотожними, ці ознаки доповнюють і живлять зв'язки між мешканцями, бізнесом та владою міста, впроваджуються та вдосконалюються, як правило, синхронно.

2. Визначено концептуально-стратегічну базу механізму забезпечення відкритості міста, яка представлена нормативно-правовими актами, програмами, ініціативами, інституціями та інструментами міжнародного, загальнодержавного та місцевого рівнів: – концепціями розвитку е-урядування та е-демократії в Україні, «Київ Смарт Сіті 2020»; – стратегіями сталого розвитку «Україна-2020», розвитку інформаційного суспільства, регіонального розвитку, у сфері прав людини, сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні, розвитку міст; – програмами інформатизації, Цифрового десятиліття, розвитку ООН (ПРООН), розвитку міст («Електронна столиця», «Електронне відкрите місто» тощо); – Спільною декларацією Відкритого Уряду; – міжнародною Ініціативою «Партнерство «Відкритий Уряд»; – ISO-стандартами; – Індексом розвитку е-урядування, цифрової економіки та суспільства, ключовими показниками ефективності для міст та їхніх керівників; – Європейським консорціумом цифрової інфраструктури; – веб-порталом «Дія. Цифрова громада».

3. Виявлено стратегічні проблеми, що ускладнюють реалізацію механізму забезпечення відкритості міста: а) недостатній рівень єдиної координації, контролю та взаємодії замовників завдань і проєктів у сфері інформатизації, розвитку е-урядування та е-демократії; б) недостатній рівень взаєморозуміння та координації дій влади із громадськістю, участі громадян та контролю у зазначеній сфері; в) невисока якість, відкритість і прозорість надання послуг для населення; г) високий рівень проявів корупції; д) недостатній рівень охоплення та/або якість стратегій розвитку кожного окремого міста (територіальної громади); є) нестача державного та приватного фінансування проєктів; ж) недостатній рівень кадрового забезпечення з реалізації Smart-досвіду. Відповідальність за виконання стратегічних завдань органами місцевого самоврядування та їх об'єднаннями

на умовах «за згодою» навряд чи сприятиме активній участі громадян, громадських об'єднань, міських територіальних громад у впровадженні проєктів та/або контролю у цій сфері.

4. Встановлено стратегічні складові реалізації механізму забезпечення відкритості міста: – визначення у щорічних планах заходів щодо реалізації Стратегій переліку заходів, органів, відповідальних за їх виконання, та строків виконання; – включення відповідних заходів до переліку завдань (проєктів) загальнодержавних програм; – розроблення і впровадження системи моніторингу з урахуванням об'єктивних показників (індикаторів реалізації), моніторинг та оцінка результативності реалізації виконання планів заходів (показники моніторингу реалізації та моніторингу досягнення цілей); – включення результатів моніторингу до щорічної урядової доповіді про стан реалізації Стратегій; – здійснення контролю за діяльністю державних органів щодо реалізації Стратегій, шляхом проведення громадської експертизи проєктів нормативно-правових актів та концептуальних документів з боку інститутів громадянського суспільства; – коригування планів заходів з реалізації Стратегій на підставі результатів моніторингу.

Список використаної літератури:

1. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en (дата звернення 02.04.2024).
2. Fialová, J.; Bamwesigye, D.; Łukaszkiwicz, J.; Fortuna-Antoszkiewicz, B. (2021). Smart Cities Landscape and Urban Planning for Sustainability in Brno City. *Land*, 10, 870. DOI: <https://doi.org/10.3390/land10080870>
3. Juhyun Lee, Julia Babcock, Thai Son Pham, Thu Hien Bui & Myounggu Kang (2022): Smart city as a social transition towards inclusive development through technology: a tale of four smart cities, *International Journal of Urban Sciences*, DOI: <https://doi.org/10.1080/12265934.2022.2074076>
4. Захарова О., Козирев Д. Концепція розумного міста як альтернативний підхід до відновлення міської інфраструктури України в повоєнний період. *Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки.* № 67, 2022. 5-14. DOI: <https://doi.org/10.24025/2306-4420.67.2022.278792>
5. Смольська Я.В., Задихайло Д.Д. Концепція «Smart-city» та нормотворчі завдання щодо її реалізації. *Юридичний науковий електронний*

- журнал. № 12, 2023. 225-228. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/55>
6. Roman Kirin, Volodymyr Shekhovtsov (2023) Systematization of Ukrainian Legislation on E-Democracy as a Basis for City Openness. *Sciences of Europe*. № 123. Vol. 1. 17-27. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8266052>
 7. Roman Kirin, Volodymyr Shekhovtsov (2023). E-Government Law: information and informatization Stages of Formation Source Systems. *The scientific heritage*. № 121. 14-24. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.8371806>
 8. Deep Shift Technology Tipping Points and Societal Impact. Survey Report, September 2015. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_GAC15_Technological_Tipping_Points_report_2015.pdf (дата звернення: 03.04.2024)
 9. Open Government Declaration. URL: <https://www.opengovpartnership.org/process/joining-ogp/open-government-declaration/> (дата звернення: 03.04.2024)
 10. Про затвердження Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року : рішення Київської міської ради від 15.12.2011 р. № 824/7060. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/strategiya-rozvytku-mista-kuuueva> (дата звернення: 03.04.2024)
 11. Про схвалення плану дій з впровадження в Україні Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.04.2012 р. № 220-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2012-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.04.2024)
 12. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 р. № 386-р. *Офіційний вісник України*. 2013. № 44, ст. 1581.
 13. Joint Declaration on Open Government for the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. URL: https://www.opengovpartnership.org/wp-content/uploads/2001/01/OGP_declaration.pdf (дата звернення: 04.04.2024)
 14. Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Електронна столиця» на 2015-2018 роки : рішення Київської міської ради від 02.07.2015 р. № 654/1518. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mr150690?an=1&ed=2016_12_08 (дата звернення: 04.04.2024)
 15. Про затвердження Міської програми «Електронне відкрите місто» м. Одеси на 2015 – 2018 роки : рішення Одеської міської ради від 16.04.2015 р. № 6508-VI. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/OD150116> (дата звернення: 08.04.2024)
 16. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 р. № 5. *Офіційний вісник України*. 2015. № 4, ст. 67.
 17. Paris Declaration. URL: <https://www.opengovpartnership.org/paris-declaration/> (дата звернення: 08.04.2024)
 18. Про внесення змін до рішення Київської міської ради від 15.12.2011 р. 824/7060 «Про затвердження Стратегії розвитку міста Києва до 2025 року» : рішення Київської міської ради від 06.07.2017 р. № 724/2886. URL: [https://kmr.ligazakon.net/document/mr171011\\$2017_07_06](https://kmr.ligazakon.net/document/mr171011$2017_07_06) (дата звернення: 08.04.2024)
 19. Про затвердження Концепції «Київ Смарт Сіті 2020» : рішення Київської міської ради від 21.11.2017 р. № 500/3507. URL: https://kyivcity.gov.ua/npa/pro_zatverdzhennya_kontseptsi_kiv_smart_siti_2020_348234/ (дата звернення: 08.04.2024)
 20. Про затвердження Комплексної міської цільової програми «Електронна столиця» на 2019-2022 роки : рішення Київської міської ради від 18.12.2018 р. № 461/6512. URL: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/461-6512.pdf> (дата звернення: 08.04.2024)
 21. Про схвалення Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 20.09.2017 р. № 649-р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78, ст. 2402.
 22. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 р. № 797-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.04.2024)
 23. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/617-2018-%D1%80#Text> (дата звернення: 08.04.2024)
 24. Питання Міністерства цифрової трансформації : постанова Кабінету Міністрів України від 18 вересня 2019 р. № 856. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/856-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.04.2024)
 25. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. *Офіційний вісник України*. 2020. № 67, ст. 2155.
 26. Деякі питання реалізації у 2021-2023 рр. Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 рр. : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 р. № 497-р. *Офіційний вісник України*. 2021. № 44, ст. 2713.
 27. Принципи Smart Sustainable City допоможуть українським містам конкурувати за співвітчиз-

- ників і економічно активних жителів усього світу – CEO Zezman Holding. (03.01.2024). URL: <https://interfax.com.ua/news/interview/958319.html> (дата звернення: 08.04.2024)
28. Smart City Ukraine: що це та як це працює в українських реаліях. (04.07.2023). URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/2183/smart-city-ukraine-what-it-is-and-how-it-works-in-ukrainian-realities> (дата звернення: 08.04.2024)
29. Звіт про проведення моніторингу реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки та виконання Плану заходів з її реалізації на 2021-2023 роки у 2021 – 2022 роках. URL: <https://mtu.gov.ua/files/%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2.pdf> (дата звернення: 08.04.2024)
30. Деякі питання функціонування веб-порталу «Дія. Цифрова громада»: постанова Кабінету Міністрів України від 02.06.2023 р. № 556. *Офіційний вісник України*. 2023. № 57, ст. 3201.
31. Про Національну стратегію у сфері прав людини: Указ Президента України від 24.03.2021 р. № 119/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 26, ст. 1257.
32. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. *Офіційний вісник України*. 2021. № 79, ст. 4994.
33. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 01.12.2022 р. № 2807-IX. *Офіційний вісник України*. 2023 р., № 2, ст. 86.
34. Про затвердження плану дій із впровадження Ініціативи «Партнерство «Відкритий Уряд» у 2023-2025 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2023 р. № 1049-р. *Офіційний вісник України*. 2023. № 105, ст. 6279.
-

Kirin R. S. Modern strategic Principles of implementation Mechanisms for Ensuring city openness

The article reveals the current strategic principles of implementing the mechanism of ensuring the openness of the city. It is substantiated that in modern conditions, the "open city" project has significantly expanded its content, defining convenient and safe living conditions for the population of cities, and in form has begun to play the role of a multi-level urban system.

The article defines the conceptual and strategic framework of the mechanism for ensuring city openness, which is represented by legal acts, programs, initiatives, institutions and instruments of the international, national and local levels – concepts, strategies, programs, joint declaration, standards, development indices.

The author emphasizes the strategic problems that complicate the implementation of the mechanism for ensuring the city's openness: – insufficient level of unified coordination, control, interaction, and participation of citizens; – low quality, openness, and transparency of service provision to the public; – lack of and imbalance in public and private funding for projects; – insufficient level of staffing for the implementation of Smart experience.

The study made it possible to identify strategic components of the implementation of the mechanism for ensuring city openness: – defining in the annual action plans for the implementation of the Strategies a list of measures, bodies responsible for their implementation, and deadlines; – including relevant measures in the list of tasks of national programs; – developing and implementing a monitoring system based on implementation indicators, monitoring and evaluating performance by indicators of monitoring implementation and monitoring the achievement of goals; – including the results of monitoring in the annual government report on the implementation of the Strategies; – control over the activities of government agencies in implementing the Strategies by conducting a public examination of draft legal acts and conceptual documents by civil society institutions; – adjusting action plans for the implementation of the Strategies based on the results of monitoring.

Key words: open city, smart city, strategic principles, stages of formation, legal support, local democracy, urban governance